

— mi mindent tehetnének, hogy Európa eme részében az egyes népek és nemzetek között értékes kulturális együttműködés fejlődhessek ki. A kezdeményezés ezen a téren már megindult, s a három alapvető gondolat: „szomszédnyelvek tanulása, dunai-balkáni folyóirat indítása, magyar Balkán-Intézet felállítása szerencsésen alakul tovább.“

A könyv legnagyobb részét azok a kis 2—4 oldalas cikkek töltik ki, melyek „A magyar Balkán-kutatás multja, jelene és jövő feladatai“ gyűjtőcím alatt fentiek ismertetését tűzték ki maguk elé, míg a III. rész azt mutatja be, hogy hogyan áll „A Balkán a magyar közvélemény előtt“, és milyen intézményes tervek merültek fel „Balkán-Intézet“, propaganda kiállítás, „Magyar Balkán-bibliográfia“, „Középeurópai Történeti kézikönyv“, illetve „Délvidéki Intézet“ megvalósítására. A bevezető tanulmányt (I. rész) „A Balkán a magyar kulturpolitikában“ cím alatt Gál I. írta, akinek nevéhez ezen a téren is számtalan értékes kezdeményezés fűződik. A napipolitikától távolgattva magukat, kutatóinknak egész kis serege várja a békésebb körülmények beálltát, hogy „visszaszorítva a Középeurópában elharapódzott sovíniszta gyűlölködés szellemét“ (Terbe L.) elinduljon azon az úton, mely a „kölcsönös megbecsüléshez“ vezet.

VÁNDOR GYULA

Szántó György: Hajdutánc. Regény 3 kötetben. Singer és Wolfner, Budapest, 1942. 1220 l.

„Imé, hallottátok, hogy kivívtuk az religio szabadságát, az ősi törvényeink tiszteletét, nemzetünk függetlenségét, tehát mindazt, amiért élni érdemes“, mondta

Bocskay I. fejedelem küzdelmes életének a végén, 1606-ban, a kaszai városháza tanácstermében, „mert az lelkiismeret szabadsága több ez világ minden aranyánál.“ (III. 419.) Ez az alapezsméje Szántó mozgalmas, színekben tobzódó, történelmi regényének, mely számtalan szereplőjével az ellenreformáció korában játszódik le, s „Árpád országának“ minden vidéke és nemzetisége képviselve van benne. Központi alakja a népéért küzdő, földet osztó hajdufejedelem, aki a német és török rontásai, a vallásháborúk testvér-gyilkos tébolya közepette is megmaradt annak a nemes magyar emberiség bajnokának, melyet a Nyugat sohasem tudott eléggé méltányolni: a békét akarta ő, kultúrát, tudományt és művészetet, magasabbrendű életet az annyit szenvedett hazának. Mint katona keménykezű volt, s korának szokása szerint megtorolt minden igazságtalanságot, de mégis gyűlölte a kegyetlenkedést; ifjú korában nagy sors-folyamunkon a Dunán Bécs felé hajózva az evezőkhöz láncolt rabok arcát figyelte s mély részvétet érzett irántuk: az embert látta meg bennük. Attól kezdve sokszor felrémlt benne a kérdés: „miért?“ Miért az emberértékek pusztulása, miért törnek a keresztény vallásfelekezetek egymás életére, miért kellett a jobbagyokért küzdő Dózsa Györgynek elpusztulnia, miért öli magyar a magyart? És az akkor még császárpárti főúr később tapasztalatból rájön arra, hogy német és török egyformán ellenségünk, akitől meg kell szabadítani a hazát. Ő maga legbensőbb énje szerint a békére és idillre vágyott, s irigyelt eszményképe Balassa Bálint, „szép kisasszonyok, ragyogó dámák kedveltje“, akinek virágénekei időről-időre rávilágíta-

nak korának lírai vágyaira és magyarságunk bús virághullására. De a sors másra szemelte ki Bocskayt s ő férfiasan vállalta küldetését: valláskülönbség nélkül egyesíteni a magyar szabadságának védelmére, békés emberi jogainak kivívására. Az első kirántott hajdúkardnak zsoldár volt a kísérője. Az ő reménytelen, nagy idillje, mint sok más jó magyaré is Erdély volt, a lélekben felépülő gyönyörűsége „Tündérország“, melynek valóságos földjén annyiszor járta haláltáncát idegen érdekekért a magyar. Elindult tehát Bocskay, hogy hazája számára „megtalálna Scylla és Charybdis közt az utat a szabadba.“ És anynyi ravasz „praktika“, ármány és vérontás közt megtalálta az egyetlen utat: az emberiségben és szabadságban való egyesülést. Szántó György könyve igaz, becsületos tanulságul szolgálhat számunkra.

VÁNDOR GYULA

Csabai István: Az impresszionizmus kora. Budapest, 1942. Officina kiadás. Ez a könyv nem annyira az impresszionizmus korát, mint inkább annak mibenlétét kívánja megismertetni. Ehhez az író olyan eljárást választ, amellyel az impresszionizmust fejlődési folyamatában mutatja be s így mélyrehatóbban vezeti be olvasóját annak szellemébe, mint egyszerű leírással. Látjuk tehát az impresszionizmus elindulását, küzdelmeit és kiteljesedését azon néhány francia úttörő mester művészetének tárgyalása kapcsán, akik az impresszionista látás elméletét kialakították és műveikben megvalósították. Rámutat azokra a festészeti irányokra, melyek az impresszionizmusból keletkeztek

s végül elmondja, hogyan értelmettek a franciáktól átvett impresszionizmust az európai nemzetek mesterei.

Csabai István művében elsősorban az analitikus szellem mutatkozik meg. A művész személyisége, a lelkialkat adottságai, a származás, életkörülmények és életemények mint lényeges művészetformáló tényezők jönnek tekintetbe a kor szellemi áramlata és általános művészeti felfogása mellett; ezekből vezeti le az említett mesterek művészi egyéniségét s viszont a műalkotáson keresztül megtudja éreztetni alkotójának emberségét. A szerző jól megalapozott művészetfilozófiai szemlélete és bőséges tárgyismerete eredményezi azt, hogy könyve sokoldalúan mutatja be az impresszionizmust és arról minden vonatkozásban tiszta fogalmakat nyújt.

Nemcsak értékben emeli, de vonzóvá is teszi könyvét a világos, könnyed, helyenként cseveggyszerű stílus, mely a festészettől távolabb álló olvasó számára érthetővé és érdekessé teszi a témát és szinte észrevétlenül vezeti át sok nehezen megfogható problémán.

Előadása plasztikus; kevés, de markáns vonással karakterizál, ami itt különösen dicsérendő érdem, mert valósággal szemlélteti művében az egyes műalkotásokat színeikben, technikájukban éppúgy, mint belső tartalmukban. Sokszor a készülés folyamatában látjuk azokat s elmondhatjuk, hogy ez a szemléltetés nemcsak eleven, de teljesebb, mint a könyvben mellékelt szürke és kivitelükben fogyatékos színes reprodukciók.

DOROGI IMRE